

Rotterdamse planoloog Arie Lengkeek over de openbare ruimte in 2030

Meer baas in eigen stad

Burgers en ondernemers zullen het aangezicht van onze steden in 2030 bepalen, verwacht planoloog Arie Lengkeek uit Rotterdam. 'Het zelforganiserend vermogen van burgers en ondernemers wordt leidend.' En politici moeten zich daar niet te veel in willen mengen.

TEKST Loek Kusiak **FOTO** Dirk Hol

In tijden van crisis begint de stad te bruisen en wordt zij een bron van inspiratie voor bewoners. Bewoners nemen het heft in eigen handen en verlevendigen hun buurt. Leegstaande winkelpanden krijgen een nieuwe, gezamenlijke bestemming, en er worden speelplekken voor kinderen gecreëerd.

Deze trend is het begin van een fundamentele herbezinning op 'het recht op de stad', verwacht Arie Lengkeek, planoloog en redactieleader bij AIR, een onafhankelijke stichting in Rotterdam, die het debat aanzwengelt over architectuur in stad en landschap. 'Private initiatieven gaan de kwaliteit van de publieke ruimte bepalen. Burgers en ondernemers zullen de openbare ruimte claimen. Het zelforganiserend vermogen van burgers en ondernemers wordt leidend. Grootschalige marktpartijen als projectontwikkelaars hebben voor veel burgers hun geloofwaardigheid verloren. Geld is niet langer het enige

kapitaal. Het gaat ook om identiteit, creativiteit, kleinschaligheid en diversiteit.'

Verstedelijk

Volgens een studie van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) zal Nederland tot 2030 steeds verder verstedelijken, vooral in het midden en westen van ons land.

Arie Lengkeek is er zeker van dat burgers en ondernemers hun stempel zullen drukken op de stedelijke inrichting. Hij kent tientallen initiatieven in grote en kleinere steden die daarop wijzen, zoals kluswoningen, boomhutten als speelplek, een onderzoekslab als coöperatieve werkgemeenschap en leegstaande winkelpanden die in gebruik zijn als wijkkeuken of atelier. Nog meer voorbeelden worden genoemd in De Energetische Stad, een inventarisatie van vijftig initiatieven van onderaf voor transformaties in Nederlandse steden. De inventarisatie is uitgevoerd door

het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

Lokaal eigenaarschap

De klassieke rol van de woningcorporaties gaat veranderen, volgens Lengkeek. 'De corporaties hebben in het verleden ook in maatschappelijke voorzieningen geïnvesteerd. Maar ze hebben nu te weinig financiële armslag voor grootschalige vernieuwing van de stad en renovatie van de woningvoorraad.' Volgens hem neemt de burger het over. 'De hedendaagse burger zegt niet meer: 'Het verloedert hier, ik ga weg', maar: 'Ik blijf hier. Deze buurt is nu van ons!' Bewoners zullen corporaties vragen om woningen over te dragen aan een op de wijk georiënteerde beheersorganisatie. Er ontstaat lokaal georganiseerd eigenaarschap. Investerings in de buurt krijgen daardoor meer rendement dan wanneer ze worden betaald uit een nationale pot voor corporaties. Bij de nog kapitaalkrachtige corporaties zie ik wel nieuwsgierigheid om aan te haken bij burgerinitiatieven. Denk aan het zelf opwekken van energie, autodelen, beheer van openbare ontmoetingsplekken, stadslandbouw, gezamenlijke inkoop van thuiszorg en portiersdiensten in seniorenflats.'

Gastvrijheid

Rotterdam kent ook voorbeelden van de nieuwe ontwikkeling. 'Het gebied rond De Meent – een winkelstraat in de oostelijke binnenstad – is door een enthousiaste lokale vastgoedbelegger in korte tijd veranderd in een levendige stadsstraat. Dit patroon zie ik ook in andere steden. Neem de stadsregio Parkstad, met centra als Heerlen en Kerkrade. Daar start een *Internationale*

Bauausstellung, een uit Duitsland overgewaaid innovatieve aanpak voor herstructurering van oude industriegebieden. IBA wil burgers, ondernemers en maatschappelijke instellingen prikkelen projecten te bedenken waarmee deze krimpregio investeringsstromen kan bundelen en zich kan vernieuwen. Geen nieuwbouw, maar een verbouwing die ook de lokale economie versterkt.'

Burgers willen geen oude wijn in nieuwe zakken

Volgens hem zullen dit soort initiatieven door burgers en ondernemers toenemen. 'De deelgemeenten verdwijnen dit jaar als afzonderlijke bestuurslaag. Alleen al in Rotterdam zijn er veertien deelgemeenten. Burgers zullen niet snel accepteren dat er gebiedscommissies voor terugkomen waarin de politieke partijen weer de dienst uitmaken. Ze willen geen oude wijn in nieuwe zakken, maar zullen zich sterk maken om hun eigen expertise in te zetten om de wijk levendig te houden. Gastheerschap en gastvrijheid zijn in 2030 de kenmerken van onze steden.'

Grachten

De rol van de stedelijke overheid moet zich in de toekomst beperken tot primaire taken, zoals veiligheid, afvalver-

werking, zorg voor goede luchtkwaliteit en aanleg van publieke infrastructuur. Lengkeek: 'Wat bestuurders vooral níet moeten doen, is praten over het faciliteren van burgerinitiatieven, uitmondend in een *top-down* beleidsnota, waarin de overheid het speelveld bepaalt. Laat burgers vooral in hun eigen netwerken en ecosystemen uitzoeken welke initiatieven nodig en kansrijk zijn.'

Hij ziet de Amsterdamse grachten als een historisch voorbeeld van publiek domein dat door burgerinitiatief steeds opnieuw tot bloei komt. 'Die grachten zijn in de Gouden Eeuw aangelegd door het stadsbestuur, waarna zich aan en rond de grachten door private inspanningen stadspaleizen, werkplaatsen en bedrijvigheid ontwikkelden. Elke eeuw opnieuw vormen de grachten een stedelijk milieu van grote klasse en economische vitaliteit.'

De totstandkoming van de Deltawerken in Zeeland is een ander voorbeeld waaraan stedenbouwers, bestuurders en bevolking zich kunnen spiegelen. 'De Deltawerken ontstonden uit de dialoog tussen politiek, ingenieurs, mosselvisserij, burgers en milieuorganisaties. De vraag welk type stad met welke waardeoriëntaties je in 2030 wilt zijn, is alleen te beantwoorden in een ontmoeting tussen het grootschalige en kleinschalige. Als je als stad zo samenwerkt aan een vitaal ecosysteem, heb je in 2030 zomaar een plan à la Deltawerken.' ■

Verreijkers

Waar verdienen we in 2030 ons brood mee? Wat zijn dan onze problemen? Wat is dan opgelost? In de serie *Verreijkers* kijken deskundigen naar de toekomst. Deel 2: planoloog Arie Lengkeek.